

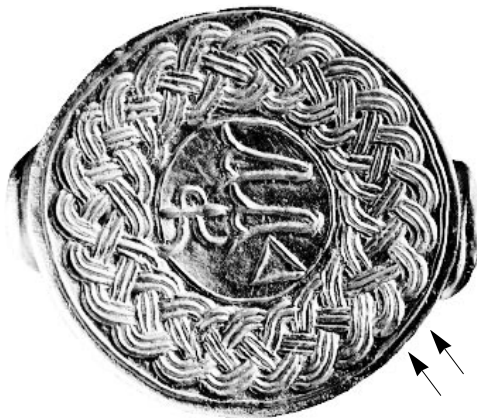
I HET GETAL 23
(Inhoudsoverzicht op p. 20)

1.01: *Jongen met jojo*

We vinden deze voorstelling op een Attische schaal uit de 5e eeuw v.C.¹ De meander, met zijn rechthoekige dubbele spiraalmotieven, is verdeeld in 5 velden; 4 daarvan vertonen elk 5 spiralen en één slechts 3. In het geheel 23 spiralen. Zie afb. 1. Zonder meer valt hier niet te beoordelen of dit aantal toeval is of opzet, is neergezet uit traditie of vanuit een bepaald inzicht, juist met betrekking tot dat getal. We constateren alleen:

- een Griekse schaal uit de oudheid draagt de voorstelling van een jongen met een jojo;
- het geheel ligt 'gevat' in het getal 23. Om precies te zijn in 22+1, want de onderste spiraal in het veld van 3 is duidelijk afwijkend van de andere 22;
- een jojo kan alleen jojo zijn indien men zich in het ritme van die jojo begeeft.

Afb. 1*

Afb. 2*

1.02: *Zegelring uit het Hittietisch Nieuwe Rijk*

Het is een gouden ring, gedateerd in de 14e-13e eeuw v.C.; zie afb. 2. De plaat van ca. 2 cm diameter draagt in het midden een inscriptie in hiërogliefen: *La-la-su*, de naam van degene aan wie de ring toebehoorde. Daarnaast, zo luidt de beschrijving, het Levensteken in de vorm van een Ankh. Het geheel omgeven door een rondgevlochten band met in de omtrek 23 bogen. Eigenlijk 22+1 want op één plaats zien we niet 1 maar 2 strengen onder 1 boog doorgaan; 'technisch gesproken' een middel om naar het midden toe de nodige vernauwing te krijgen. Ook hier zonder meer geen oordeel of het aantal van 23 toeval is of opzet. De feiten zijn:

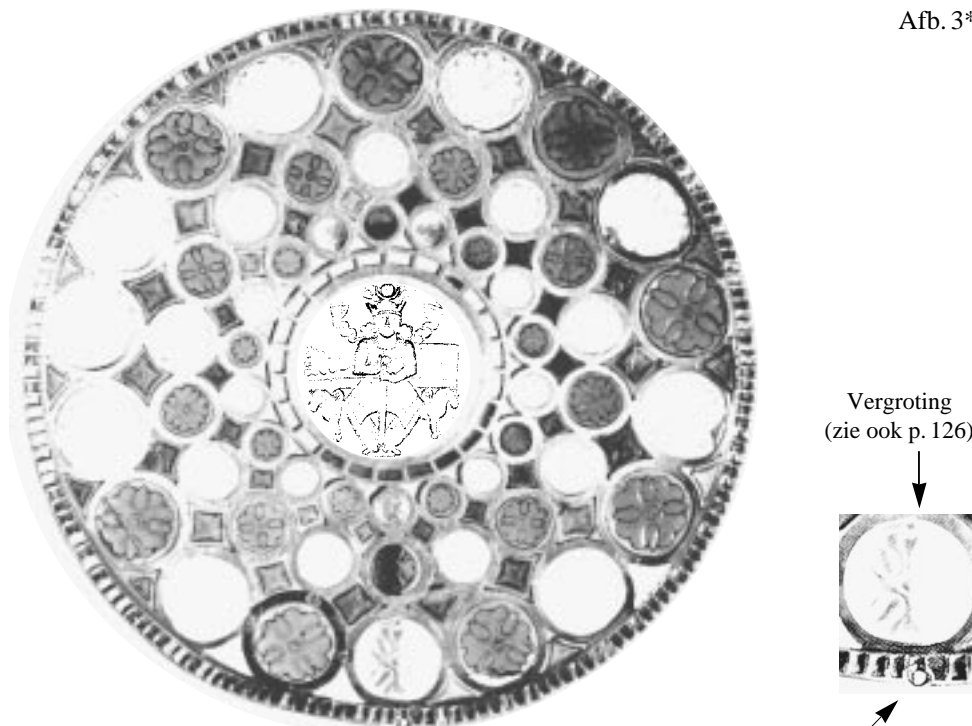
- een gouden zegelring daterende uit de 14e-13e eeuw v.C.;
- het geheel ligt 'gevat' in het getal 23, om precies te zijn in 22+1;
- karakteristiek voor een vlechtwerk of weefsel is steeds het patroon, het ritme waarmee het 'in zichzelf bevestigd' is; in daartoe geëigende omstandigheden tevens een beeld, een uitdrukking van 'innerlijke betrokkenheid';
- pas als iets bezegeld is - getekend is - geeft het uitdrukking aan een verbintenis, een eigen betrokkenheid.

¹ Van afbeeldingen waarbij het nummer van een * is voorzien, staan herkomst en eventuele bijzonderheden vermeld in de *Lijst van afbeeldingen*.

1.03: *De Schaal van de Sassaniedenkonink Chosroes I (551-579)*

Diameter 20 cm. Massief goud, ingelegd met robijnen en smaragden; afb. 3 geeft enigszins een indruk. Naar verluidt kreeg later Karel de Grote (742-814) hem van Harun al Rashid.

Afb. 3*

- Het midden van deze 'koninklijke' schaal wordt ingenomen door een in bergkristal gesneden figuur van een koning op een troon.
  - De koning wordt omgeven door een ring van 23 gelijkvormige elementen. Over het toevallige of opzettelijke karakter van deze 23 verkeren we wederom in het ongewisse.
  - De komende en gaande, elkaar periodiek opvolgende bekleeders van dit ambt, tekenen het ritme in de tijd. De 'blijvende' achtergrond van het geheel ligt verankerd in het sacrale karakter van het koningschap.¹ Elders klonk dit als: 'Le Roi est mort, vive le Roi.'
- N.B.: bij een afbeelding in kleur kregen we de indruk, geen zekerheid, dat de 23 elementen bestaan uit 1 smaragd, 7 robijnen en 15 elementen van goud, resp. 'plaatsen zonder steen'. Deze 15 worden door de positie van de smaragd verdeeld in 11 en 4. -

Onder 6.07, p. 126, zullen van deze schaal ook nog een paar andere getallen aan de orde komen; het geheel wekt daardoor het vermoeden, dat in meer esoterische zin de centrale figuur een indicatie inhoudt van *de koninklijke mens*, in de taal van de 20e eeuw: *het Zelf*.

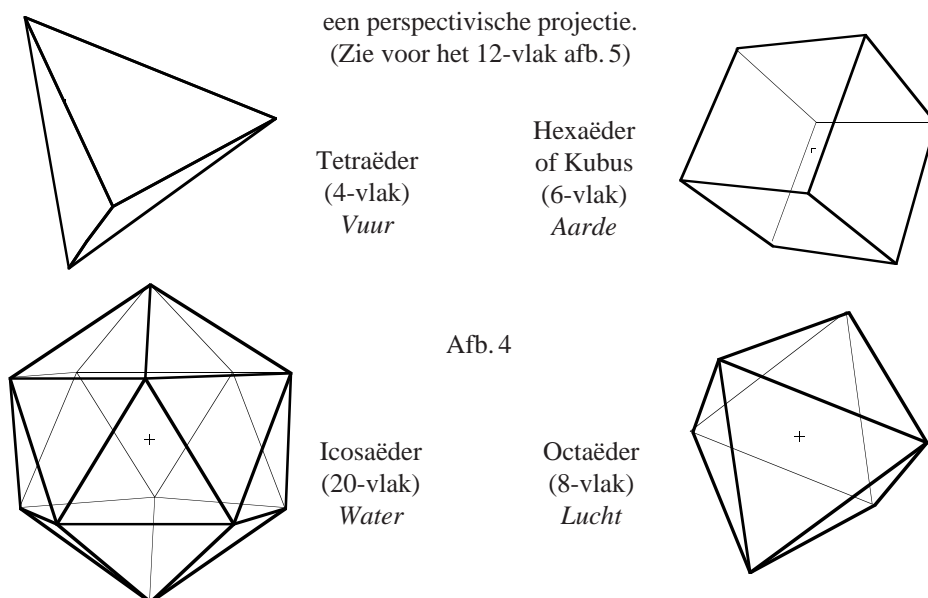
1.04: *Chromosoomparen bij de mens*

In zijn algemeenheid vertoont zich in de elkaar opvolgende generaties het ritme in de tijd van '*de komende en de gaande mens*'. Dat gaat gepaard met *22+1 chromosoomparen* in de celkern. De ene is het eigenlijke geslachtschromosoom met de x- en de y-component. De combinatie x-x betreft een vrouwelijke belichaming, de combinatie x-y een mannelijke.

¹ Claessen: Hoofdstuk 4 en 6.

1.05: *De (22+1) regelmatige lichamen in het 'offenbare Geheimnis des Raumes'*

Plato sprak over een relatie van de regelmatige lichamen - de 4 bestanddelen van het Lichaam der Wereld - met de vier elementen.¹ Het vijfde lichaam, dodecaëder of twaalfvlak, wordt door hem niet met name genoemd. Hij zegt alleen: *'Het vijfde gebruikte God voor het Heelal en Hij bracht er Tekens op aan.'*² We willen hiermee wijzen op de bijzondere positie die deze lichamen in de belevingswereld van Plato innamen. Afb. 4 toont van elk

Ter verduidelijking van wat volgt is het nodig om hier iets naar voren te halen van deel B.³ We kunnen in gedachten de hoekpunten van de dodecaëder op alle mogelijke manieren met elkaar verbinden. Dat geeft in de dodecaëdrische ruimte een wirwar van lijnen - 190 in totaal - met een groot aantal onderlinge snijpunten. Voor een deel blijken die de hoekpunten te zijn van 22 regelmatige lichamen. Afb. 5 geeft een perspectivische samenvatting. Trekken we de zojuist genoemde verbindingslijnen door, dan blijken ook buiten de dodecaëdrische ruimte een groot aantal snijpunten te bestaan. Doch daar vinden we nog slechts de hoekpunten van één regelmatig lichaam, een icosaaëder. *In totaal dus 22+1 platonische lichamen.* Op één feit vestigen we hier nog in het bijzonder de aandacht: zowel het kleinste en meest naar binnen gelegen, als ook het grootste en meest naar buiten gelegen lichaam, hebben de vorm van een icosaaëder. Dat betekent in feite dat de kleinste icosaaëder tevens de grootste is, maar dan van een veel kleiner, meer naar binnen gelegen stelsel van 22+1 regelmatige lichamen. Voor de grootste icosaaëder geldt uiteraard het omgekeerde. Met andere woorden:

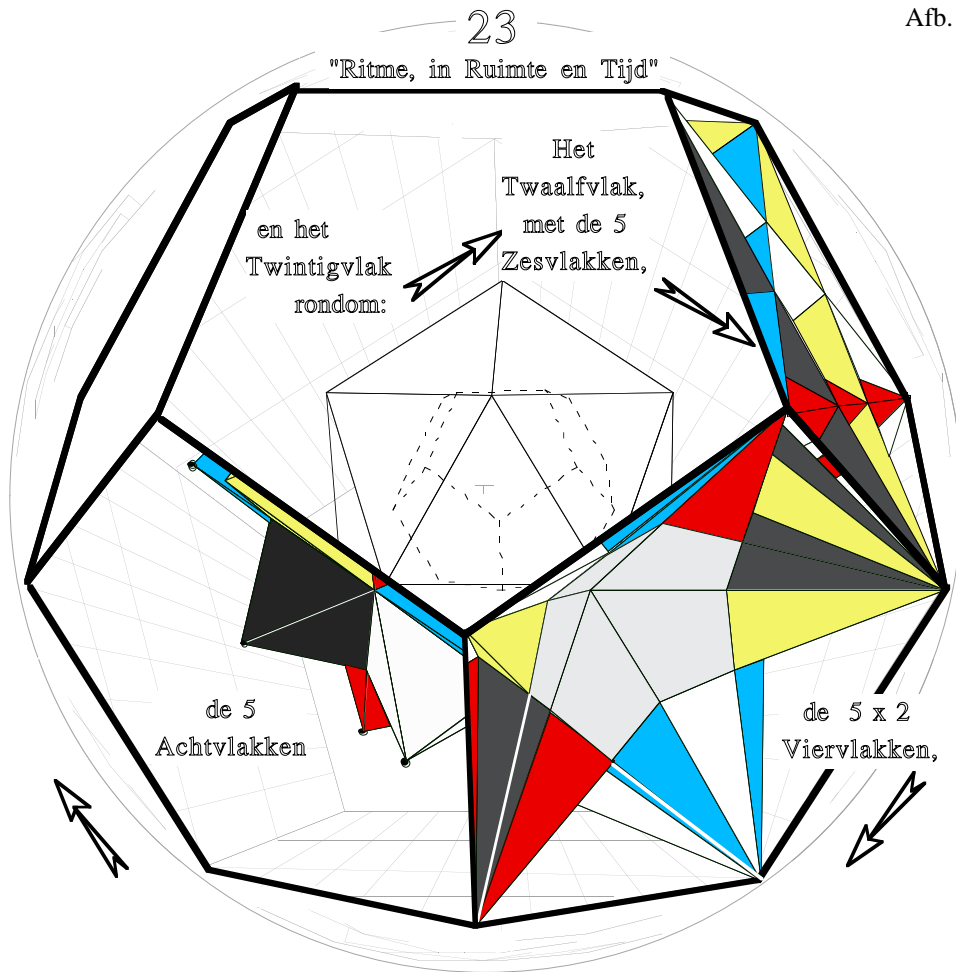
'das offenbare Geheimnis des Raumes' vertoont een ritmisch patroon zonder einde, stelsels betreffend van 22+1 platonische lichamen, waarvan de hoekpunten deel uitmaken van de hoekpuntrelaties van de dodecaëder.

We vinden dit alleen bij de dodecaëder, niet bij de andere regelmatige lichamen. Het schema op de volgende pagina, onderaan afb. 5, brengt het nog eens op een wat 'droge' wijze in beeld.

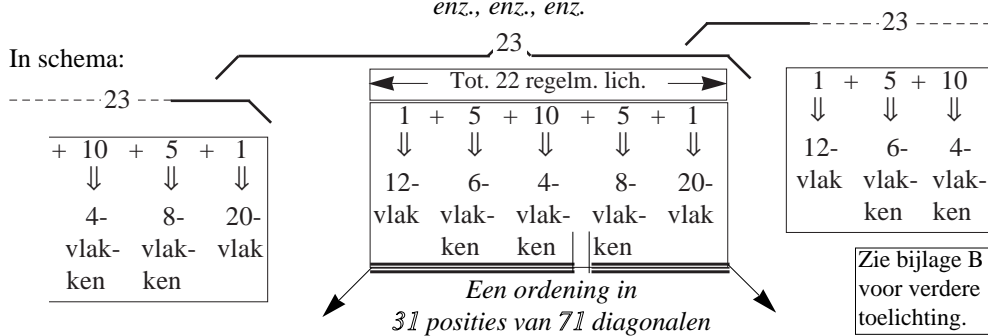
1 Schleiermacher: Timaios 55c.

2 Vert. Xaveer de Win.

3 Deel B gaat, voor zover binnen het kader van deze studie, uitvoerig in op de regelmatige lichamen.

Perspectivische samenvatting van de dodecaëder met de 5 kubussen en de 5 tetraëderparen met de hoekpunten van de 5 octaëders waarbinnen de icosaeëder rond het twaalfvlak met de enz., enz., enz.

Op het boloppervlak valt een hoekpunt van het 12-vlak steeds samen met die van 2 kubussen en 2 tetraëders. Zo zien we 100 hoekpunten als 20.

Binnen de bol liggen de overige hoekpunten van het stelsel van 22 regelmatige lichamen: 42

1.06: *'Rhythmen' in de 'Grundsteinspruch'*

Op 25-12-'23 werd door Rudolf Steiner voor het eerst de *'Grundsteinspruch'*¹ uitgesproken; later ook kortweg de Grondsteen genoemd. Gelet op de inhoud en het aantal woorden, is hier sprake van een verbijsterende compactheid. Het betreft een driedelige meditatie over het wezen van de mens, in de vorm van drie tweedelige strofen. De vierde, de laatste, betreft de Christus-daad en vangt aan met de woorden 'In der Zeiten-Wende'. Deze strofe gaat in zijn 2e deel over in een gebed, resp. oproep met betrekking tot het menselijk wezen. Al bij oppervlakkige waarneming blijkt een duidelijke getalstructuur. De eerste 3 strofen bestaan elk uit 22 regels, 1+12 voor het 1e gedeelte en 9 voor het 2e. Het woord 'Menschenseele' vormt van deze strofen steeds de eerste regel. Zouden we bij *de middelste* onze telling inzetten, dan zou de 22+1 = 23e regel wederom het woord 'Menschenseele' laten horen, ongeacht of die er aan voorafgaat of er op volgt.

Voorts werden, in de 7 dagen die volgden op 25-12-'23, door Rudolf Steiner bepaalde samenhangen tussen sommige regels naar voren gebracht. Hij noemde deze samenhangen, die als meditatiestof voor de aanwezigen bedoeld waren, 'Rhythmen'.² Zo'n ritme betrof in elk geval, naast 1 of meer regels uit één van de eerste drie strofen, tevens de overeenkomstige regels van de andere twee. Met andere woorden:

*elke regel in de 7 ritmen van de 'Weihnachtstagung' is in deze
zin de 22+1 = 23e ten opzichte van een andere in dat ritme.*

Een aparte positie nemen de in het 5e en 6e ritme verschijnende regels van de 4e strofe in.³

N.B.: op 20-09-'13 werd in Dornach voor *'het eerste Goetheanum' de grondsteen* gelegd, bestaande uit *een grote en een kleine dodecaëder*, die op een bepaalde wijze aan elkaar bevestigd waren; tezamen met een afmeting van bijna 1 meter.⁴ Dit Goetheanum was in alle opzichten van een unieke hoedanigheid.⁵ In de oudejaarsnacht van '22 ging het door brandstichting in vlammen op. Het huidige bouwwerk met zijn bijzondere vorm, staat op de fundamenten van het oude. Bij de grondsteenlegging tijdens de *'Weihnachtstagung'* in '23, werd de grondsteen niet in de aarde maar 'in de harten der aanwezigen' gelegd. Steiner noemde bij die gelegenheid de grondsteen *'wereld-dodecaëder, waartegenover wij de mensen-dodecaëder plaatsen en die wij in onze zielen neerlaten'*.⁶

1.07: *Een voorbeeld uit de Odyssee*

De Laestrygonen, mensenetende reuzen, maken een einde aan de begeleidende schepen van *Odysseus* en hun bemanning: 12 galeien.⁷ Zijn volgend avontuur zal hem met zijn eigen, dus 13e schip naar het eiland van de godin Kirkè voeren. Hij verdeelt de bemanning 'in tweeën, / Tellend hen allen en gaf toen aan elk der partijen een leider.'⁸ Van één groep neemt Odysseus de leiding op zich. Het lot beslist dat de andere groep, bestaande uit 23 *man*,

1 In hoofdstuk XVII komen we nog uitvoerig op dit onderwerp terug. Daarin is tevens een weergave van de Duitse tekst, op enkele details na ontleend aan 'DE GRONDSTEEN' van Zeylmans van Emmichoven. Voor verdere toelichting: Grosse; Lievegoed; Floride; St.-GA060; (zie bibliogr.). De 'Grundsteinspruch' kan niet vanuit slechts één gezichtshoek beschreven worden; voor de geïnteresseerde lezer zal het onvermijdelijke van enkele doublures in deze boekjes nauwelijks hinderlijk zijn.

2 St.-GA260: Verslag van de fasen waarin Rudolf Steiner de 'Grundsteinspruch' heeft uitgesproken (Weihnachtstagung '23). Lievegoed: p. 88 e.v.; Zeylmans: p. 52 e.v.

3 Meer hierover in hoofdstuk XVII.

4 Bemmelen: p. 28; Grosse: p. 39.

5 Biesantz: diverse pp.; Bemmelen: id.;

Grosse: id.

6 St.-GA060: Sonderdr., p. 13/15; Zeylmans: p. 40; Grosse: p. 69; Lievegoed: p. 41/42.

7 Timmerman: Boek IX, vs. 160.

8 id. : Boek X, vs. 203.

namelijk 22+1 aanvoerder (*Eurylochus*), het eiland zal verkennen. Eurylochus komt dan alleen terug: Kirkè heeft zijn mannen in zwijnen omgetoverd. Gewapend tegen de toverkunsten van Kirkè door kruiden welke hem door Hermes ter beschikking worden gesteld, weet Odysseus Kirkè te bewegen zijn mannen terug te toveren. Vervolgens mag hij de tocht naar huis voortzetten, doch niet dan nadat hij eerst *tot aan de Hades* is gegaan en daarna nogmaals bij Kirkè komt. - Hierover enkele aantekeningen:

- "Ca. 800 v.C. heeft Homerus op een bijzonder punt van de wereldgeschiedenis zijn heldendichten geschonken aan een oningewijde mensheid. De oude mysteriën trokken zich terug in het duister van het onbekende. *Het aardse verstand moest in de plaats gaan komen van de van oudsher gegeven leiding vanuit de Mysteriën.*

Odysseus, een figuur die op de drempel van dit nieuwe tijdperk stond, is wellicht maar half ingewijd daar hij in tegenstelling tot Herakles op de drempel van de geestelijke wereld - de ingang van de Hades - bleef staan. Daar hoorde hij weliswaar van de zielen van sommige overledenen en in het bijzonder van de ziener Teiresias belangrijke zaken, doch het waren slechts mededelingen, géén rechtstreekse eigen ervaring. Desalniettemin heeft hij een aanraking gehad met de wereld der doden en met verschillende goden en stak daarmee ver boven zijn tijdgenoten uit.

De avonturen van Odysseus hebben het karakter van halteplaatsen op een inwijdingsweg, in HET MIDDEN waarvan de schrede tot aan de drempel van de geestelijke wereld stond. De belevenissen die Odysseus daarna heeft, moeten we dan ook anders beschouwen dan die ervóór. Het zijn belevenissen van meer geestelijke aard. Odysseus moest zijn weg vinden tussen 2 mogelijkheden van dwaling. Enerzijds liep hij als 'de Listenrijke' het toenemende gevaar geheel ten offer te vallen aan het verstand dat gebonden is aan het lichamelijke, aan de hersenen. Vandaar de met het lichaam half in de rotsen stekende Scylla. Anderzijds de draaikolk van Charybdis: de driften, begeerten en hartstochten van de ongelouterde zielekrachten. Hij ontkwam aan Charybdis, maar aan Scylla verloor hij 6 van zijn metgezellen. In de projectie van deze zuiver geestelijke belevenissen vinden we Charybdis aan de Siciliaanse kust, Scylla daartegenover als de laatste uitloper van het Europese vasteland: Europa's opdracht lag in de ontwikkeling van het intellect. Voor Europeanen dreigde daarmee het gevaar, met het aardse verstand geheel in het aardse ten onder te gaan."¹

- "De naam Kirkè houdt verband met 'kirkein': in een ring sluiten, ketenen, boeien. Het is de eerste van de vrouwenfiguren, eigen zieletoestanden, die Odysseus op zijn tocht ontmoet.² Kirkè is de lagere geestkracht, die aan het vergankelijke gebonden is en die door verkeerd gebruik de mens nog dieper neerdukt in het dier-zijn.³ *Kirkè, met de prachtige 'vlechten', woont op het eiland Aeaëa in de Oceanos, waar haar Vader, Helios, de dag doet verschijnen.* Dat betreft dan ook het ritme van dag en nacht en van de seizoenen. Odysseus zegt hier namelijk, n.b. vlak nadat Eoos, de Dageraad is verschenen:

‘Waar of de duisternis ligt of de dageraad, is ons verborgen,

Ook waar de zon, die de mensen beschijnt, aan de kim duikt, of opgaat. . . .’

(Boek X, ca. vs. 292)

En de vertaler zegt: ‘Door het schone zingen der Godin gedurende haar weven te beschrijven, laat de dichter ons voelen, dat *de ritmiek in de muziek* haar ontstaan dankt aan de gelijkmatige bewegingen, hetzij van de voeten, hetzij van het werktuig dat men hanteert bij de arbeid. Marcheren en handenarbeid maken *het ritmisch fatum* duidelijk waaraan wij allen onderworpen zijn.’⁴

1 Gsänger: p. 24. 2 Sutherland: p. 222. 3 St.-GA008: p. 78. 4 Timmerman: Inl. Bk. X, p. 143.

1.08: *De 22+1 in de joodse overlevering*

Tellen en vertellen, evenals 'zählen und erzählen', zijn woorden die nog blijk geven van de oorspronkelijke relatie tussen tal en taal. Zowel in het Engelse 'to tell' als in het Franse 'conter', vinden we in de loop der tijd zelfs beide betekenissen uitgedrukt door hetzelfde woord. Toch zullen we in deze talen een rechtstreekse relatie tussen tal en taal over het algemeen niet meer aantreffen. Volgens de joodse overlevering is dat echter wel het geval bij de 22 letters van het Hebreeuwse alfabet. - Hierbij enkele aantekeningen:

- "De betreffende 22 letters zijn resp. verbonden met de getallen 1 t/m 9, 10 t/m 90 en 100 t/m 400. Sterker nog, deze letters zijn in de eerste plaats getallen. Juist op grond daarvan kregen ze wat wij dan de alfabetische rangorde noemen. Het wezenlijke van de letter is namelijk het feit dat hij een verhouding uitdrukt."¹
- "Opmerkelijk is hier dat als we de rangorde voortzetten, we voor de 23e bij het getal 500 terecht komen. Voor de 500 is echter in déze wereld geen letter, geen uitdrukking-mogelijkheid meer. Dat getal heeft volgens de overlevering te maken met iets dat van een andere wereld is, niet van deze wereld."²
- "Het getal 500 is in deze zin een hemels getal, de maat van de Boom des Levens en heeft de betekenis van terugkeer naar het Paradijs. Zo wordt ook de wezenlijke ballingschap, waarin de zoon van de vader is gescheiden, de ballingschap van de 22 genoemd. De scheiding tussen Jacob en zijn vader Isaäk duurde 22 jaar, evenals die van Jacob en zijn zoon Josef. Het weer terugzien hoort bij de 23, bij de 22+1."³
- "De 'tefillien' zijn 2 zwarte, met leer beklede vierkante doosjes - kubusjes - die een jood tijdens het ochtendgebed met behulp van leren riemen respectievelijk aan de linkerarm en op het voorhoofd bevestigt. Op de tefillien voor het hoofd staat tweemaal de letter sjien, aan de rechterkant één met 3 tanden - de gewone vorm - en aan de linkerkant één met 4. Er wordt wel gezegd dat de sjien met de 4 tanden duidt op het bestaan van een 23e letter, die wij hier nog niet kennen en dus ook niet kunnen uitspreken. *Overal waar iets anders overgaat, waar iets heengaat of terugkeert, zullen we de sjien tegenkomen.*"⁴

1.09: *De denominatie bij Wijnmalen en de vraag naar het waarom van 23*

Zonder de aanduiding *23: Ritme in Ruimte en Tijd*, zou ons het patroon van de $22+1=23$ platonische lichamen niet zijn opgevallen. Althans niet als een 'omgeving' waarin nu juist het kwalitatieve aspect van dat getal tot uitdrukking komt. Overigens, zodra eenmaal een dergelijke 'getalsexpressie' is herkend - dat is dus meer dan alleen waarnemen - lijkt het wel alsof het opmerken van de volgende vergemakkelijkt wordt, ook zonder dat er nu zo expliciet naar wordt gezocht. Men moet er als het ware eerst wat oog voor hebben. Zelfs zouden we, 'normaal gesproken', aan de 'aantallen' in de genoemde voorbeelden niet de minste aandacht geschonken hebben. Natuurlijk, er komt een getal voor de dag als we zo iets gaan tellen. Maar waarom zouden we? We tellen bij wijze van spreken toch ook niet bij een juwelier zomaar de schakels van een of andere halsketting? Het wisselgeld, dát misschien! De ketting krijgt een esthetische waardering. Daarom een drietal opmerkingen:

1 Weinreb-01: p. 32/33.

2 id. : p. 153, 239 en het
getallenregister op p. 608 e.v.

3 Weinreb-01: o.a. p. 106, 107, 245.

id. -03: p. 173 en 174.

4 id. : p. 105, 107, 165/167, 170.

- We mogen er niet op voorhand van uitgaan dat het aantal spiraalmotieven in een meander van omstreeks de 5e eeuw v.C. *alleen maar voor de sier* is aangebracht en als aantal geen verdere betekenis zou kunnen hebben.
- We mogen er echter evenmin op voorhand van uitgaan dat zo'n aantal *altijd een andere betekenis* zal hebben dan die van toevalstreffer in een decoratieve opzet.
- We zijn van mening dat een aantal van de voorbeelden, die successievelijk in deze studie aan de orde komen, op zijn minst aannemelijk maken dat in de periode van de Attische kunst meanders voorkomen waarvan de getalsexpressie op een diepere achtergrond wijst. Alleen al hierom is het zaak zorgvuldig om te gaan met de details van alle meanders uit deze periode.

We zouden hier niet zo bij stilgestaan hebben, ware het niet dat ons inmiddels drie gevallen bekend zijn waarbij - ten behoeve van een kopie - het aantal spiraalmotieven in de meander aanwijsbaar werd opgevat als een soort decoratieve toevalstreffer. We vonden bijvoorbeeld bij de weergave van eenzelfde schaal uit de oudheid, in het ene boek een meander met x spiraalmotieven en in het andere met y. Gelukkig was het origineel nog te herkennen 'dank' zij een paar breuklijnen. Voor het overige waren het minutieuze kopieën! Alleen de getallen in de meander . . . die deden er blijkbaar niet toe! We voelen ons dan ook meer aangesproken door de opvatting van een Ivan Marazov, zoals die te beluisteren valt in zijn bijdrage 'De Thraciërs, hun kunst, religie en opvattingen':¹

'Ik ben er van overtuigd dat de figurale voorstellingen in de werken van deze antieke kunst in bijna alle gevallen symbolisch gecodeerde informatie bevatten. Wanneer wij deze vaak niet begrijpen, ligt dat geheel aan ons en niet aan een min of meer opzettelijke vergissing van de maker. De esthetische opvattingen van de Thraciërs waren ongetwijfeld nauw verweven met sociale en ideologische gezichtspunten en eisen.'

We zijn dus inderdaad - gezien het begin van dit hoofdstuk- in bepaalde situaties maar eens gaan tellen. We hebben bij de in aanmerking komende getallen getracht de resultaten zodanig te ordenen en te presenteren dat ook iemand voor wie dit 'een vreemde materie' is, zo veel mogelijk tot een eigen oordeel kan komen. En dan rijst al direct een belangrijke vraag:

waarom heeft nu juist het getal 23 in zijn kwalitatief aspect een relatie met 'Ritme in Ruimte en Tijd' ?

ANTWOORD: DAT WETEN WE NIET!

Het ligt echter diep verbonden met het kwalitatieve aspect van andere getallen . . . , de eigenaardige draden van een weefsel dat niet zomaar van deze wereld is. Een wonderbaarlijk geheel van onderlinge betrekkingen. Maar 'voorlopig' bevinden we ons hier, vóór we het goed en wel beseffen, op uitermate speculatief terrein, want déze betrekkingen kunnen we níét narekenen. De voorbeelden waarmee we dit deel A begonnen, stellen ons echter wel in staat *een oordeel te vormen in hoeverre inderdaad het getal 23, zij het ook op onbegrijpelijke wijze, in zijn kwalitatief aspect een relatie heeft met wat we kunnen verstaan als 'Ritme, in Ruimte en Tijd'*. Het antwoord op de vraag naar het 'waarom' moet dan maar even wachten, misschien zelfs heel lang. Want hoewel een goed geformuleerde vraag een hulp zal zijn bij het vinden van het antwoord, betwijfelen we of het 'waarom' hier wel een goed geformuleerde vraag is; het tegendeel zou het geval kunnen zijn! Ter illustratie van zo'n doorverbinding met het kwalitatieve aspect van andere getallen, het volgende:

¹ Zie bibliogr.: Museum Boymans-van Beuningen; p. 33 van de betreffende catalogus.

In het begin van dit hoofdstuk werd een paar maal de indruk gewekt - overigens vanuit de gegeven voorbeelden zelf - dat de kwalitatieve kant van 23 als het ware via '22+1' tot uitdrukking komt. Daarmee valt op het aan 23 voorafgaande getal, dat evenals alle andere getallen deel uitmaakt van de 'achtergrond' van 23, een merkwaardig accent.

Merkwaardig is ook, hoewel we daarmee op een paar zaken vooruitlopen, dat 22 onder andere is te zien als '*het Balanspunt van 13 - het Begin van al het Nieuwe - en van 31, het Einde, de Oplossing, de Vernietiging, de Dood*'.¹ Dat wil zeggen dat bij *dit fundamentele Midden*, tevens het 'Ritme in Ruimte en Tijd' wordt aangetroffen. Ook Dante's *Divina Commedia*, waar we later nog op terug zullen komen², geeft met het aantal terzinen waarin het geschreven is, een onmiskenbare relatie te zien met 22. In de eerste regels vinden we bovendien de woorden:

‘In het midden van den tocht onzes levens
Hervond ik mij in een donker woud,
Want de Rechte Weg was geheel verloren.’

Het voorgaande illustreert hoe een paar eenvoudige rekenkundige betrekkingen - 23 als 22+1 en 22 als gemiddelde van 13 en 31 - als het ware 'passen' in het kwalitatieve aspect van de daarbij betrokken getallen. En in dergelijke betrekkingen gaat dan iets doorschemeren, niet van het waaróm 'zoiets' is, maar van het dát 'zoiets' is . . . , althans 'zoiets' moet zijn in zijn aanduidende hoedanigheid. Maar zoals gezegd, we lopen hier op een paar zaken vooruit.

Men zou nu, na lezing van dit hoofdstuk, op de gedachte kunnen komen dat merkwaardigerwijs in de bioritmiek 'die 23' eveneens wordt aangetroffen, ook al is het misschien maar bij benadering.

Daarover het volgende:

In hetgeen 'bioritmiek' genoemd wordt, zijn in min of meer duidelijke vorm in de loop der tijd een aantal ritmen aangetroffen. Ritmen dus met betrekking tot levensverschijnselen. Zo spreekt men hier onder andere van een fysiek ritme van 23 dagen, een psychisch van 28 en een mentaal van 33 dagen.³ Waarbij wordt aangegeven dat, indien men dit grafisch zou uitzetten, iedereen bij de geboorte met het positieve deel van de drie curven 'begint'.

Sommigen menen op grond hiervan te kunnen berekenen, bijvoorbeeld voor een of andere dag in iemands 55e levensjaar, in wat voor fase van zo'n ritme hij of zij zich op dat moment bevindt. Dat is dan wel na zo'n 7 á 800 cycli. Men gaat er blijkbaar van uit, niet gehinderd door twijfel, dat deze cycli *exact* de aangegeven lengte zouden hebben.

Anderen daarentegen leggen meer het accent op Zon- en Maancycli, resp. andere (planetaire) invloeden met een periodiek karakter, waarbij ze zich voor 'de juiste fase' althans in dát opzicht kunnen baseren op waarnemingen.

Er zijn ongetwijfeld reeksen verschijnselen aan te wijzen - al of niet behorende tot de bioritmiek - die een periodiek karakter vertonen. De cyclustijd loopt daarbij uiteen van extreem kort tot extreem lang. Men kan eventueel die tijdsduur meten, dat wil zeggen vergelijken met een andere en de verhouding uitdrukken in een getal. Een getal dat al of niet (?) is afgerond en dat al of niet nog een fractie achter de komma heeft staan. Er zal echter - zonder daartoe geëigende omstandigheden - geen enkele reden zijn aan te voeren om bij dat getal iets anders in aanmerking te laten komen dan zijn 'gewone' kwantitatieve betekenis.

1 Deze getallen zullen nog herhaaldelijk ter sprake komen; zie de Voorbeelden-index.

2 Hoofdstuk XIV.

3 BRES nr. 58, mei/juni '76.

Ook niet als de cyclustijd eens in de buurt van de 23 'eenheden' zou komen te liggen! M.a.w.:

Wat in dit hoofdstuk over het kwalitatieve aspect van 23 naar voren is gekomen heeft wel is waar op een of andere manier te maken met hetgeen onder ritme verstaan wordt, maar niét specifiek met een daarbij optredende cyclustijd.

Het 'bioritme van 23 dagen', wát het verder ook mag betekenen, beschouwe men dus niet als een voorbeeld van het kwalitatieve aspect van 23, maar juist als één van de vele mogelijkheden waarin de kwantitatieve kant van dit getal aan de orde is.

1.10: *'De Cyclus van Worden en Vergaan'*
en
'het Cyclisch Karakter der Levensverschijnselen'

Ook in dit tweetal 'omgevingen' komt de kwalitatieve hoedanigheid van 23 aan de orde; doch hierover meer in hoofdstuk V.¹

1.11:	<i>Inhoudsoverzicht hoofdstuk I</i>	
		pag.
	1.01: <i>Jongen met jojo; Attische schaal</i>	11
	1.02: <i>Zegelring uit het Hittietisch Nieuwe Rijk</i>	11
	1.03: <i>Schaal van Koning Chosroes; 6e eeuw</i>	12
	1.04: <i>Chromosoomparen bij de mens</i>	13
	1.05: <i>De 22+1 regelmatige lichamen in het 'offenbare Geheimnis des Raumes'</i>	13
	1.06: <i>'Rhythmen' in de 'Grundsteinspruch'</i>	15
	1.07: <i>Een voorbeeld uit de Odyssee</i>	15
	1.08: <i>De 22+1 in de joodse overlevering</i>	17
	1.09: <i>De denominatie bij Wijnmalen en de vraag naar het waarom van 23</i>	17
	1.10: <i>Verwijst naar hoofdstuk V, onder andere voor wat betreft 'de Cyclus van Worden en Vergaan'</i>	20

¹ Zie onder 5.11, p. 88.